

KETUREILIO TVIRTOVĖS GYNĖJAS

„Sunkiausia, žinoma, atrinkti.“ Tokius žodžius įrašė poetas, 1996-ųjų Nacionalinės kultūros ir meno premijos laureatas Jonas Strielkūnas 2009 m. pratarinėje, skirtoje jo paties sudarytam viso gyvenimo eilėraščių dvitomiui, kuris pavadintas paprastai – „Lyrika“. Tais metais poetas minėjo septyniasdešimtmetį (gimęs 1939-aisiais Putauskų kaime, Panevėžio r.). Daugiau negu aštuoni šimtai eilėraščių per beveik penkis kūrybinės viešumos dešimtmečius, sudėlioti chronologine tvarka ir, kas pakankamai reta poetinėje buhalterijoje, visi su parašymo datomis po tekstu.

Tikslus laikas liudija, kad ir eilėraščiai buvo renkami ne mažiau kruopščiai, todėl šios knygos iniciatoriams ir sudarytojui teisingiausia pasirodė sekti paskui pasiūlytus paties poeto atrankos kelius. Juolab kad pats J. Strielkūnas laikėsi chronologinio sudarymo principo ir dauguma skyrių pavadinimų sugulė iš eilės pagal jo išleistų poetinių rinkinių antraštes. Ta pavadinimų struktūra perimta ir šioje knygoje, išskyrus paskutinįjį skyrių – „Iš vėlyvųjų eilėraščių“. Čia atrinkti J. Strielkūno eilėraščiai iš publikacijų kultūrinėje spaudoje 2004–2007 m. Pats poetas paskutinius penketą gyvenimo metų (mirė 2011-aisiais Vilniuje) spausdinosi nedažnai, tad pačią vėlyviausią jo kūrybos dalį skaitytojas pažins tada, kai bus išleista daugiau poeto paskutinių metų kūrybos rankraštinio palikimo.

Grįžtant prie straipsnio, kodėl šio palydimojo teksto pavadinime įrašytas „ketureilis“, taip tarsi primenant Sigito Gedos recenziją „Ketureilis – poezijos tvirtovė?“, skirtą aptarti antrajai Jono

Strielkūno knygai? Būtent keturių eilučių posmas vienaip ar kitaip kaip skiriamasis kūrybos bruožas įvardijamas visų tyrėjų rašiniuose, kuriuose atidžiau, giliau, jautriau, plačiau ar specifiškiau bandoma pažvelgti į poeto kūrybą.

Kaip raktažodį jį aptinkame Vito Areškos, Viktorijos Daujotytės, Kęstučio Nastopkos, Vytauto Kubiliaus, Valentino Sventicko, Irenos Slavinskaitės, Ritos Tūtlytės ir daugelio kitų kūrybos vertintojų rašiniuose. Bene konkrečiausiai J. Strielkūno ketureilio reikšmę apibūdinta lietuvių literatūros istorijai skirtame veikale „XX amžiaus literatūra“: „Dainiškoji lietuvių lyrikos tradicija, paveldėta iš S. Nėries, J. Aisčio ir P. Širvio, atgimė Strielkūno kūryboje plastiškais ketureiliais, kuriuos S. Geda pavadino tobulais. Jie tiksliai subalansuoti iš ilgesnių ir trumpesnių eilučių, pauzių, paraleliškai išdėstytų vaizdų, simetriškų strofų. Paprastai jo lakūs ketureiliai neišsitenka lėtame siūbavime, o siekia energingo ritmikos brėžinio, artimo „daiktiškosios poetikos“ aforistinėms užsklandoms.“ (Vytautas Kubilius. XX amžiaus literatūra, Vilnius: Alma littera, 1996, p. 563.)

Žinoma, kalbant apie J. Strielkūno kūrybą, apsiriboti vien kūrėjo ketureiliu ir jo sąsajomis su lietuvių poezijos klasika atrodytų pernelyg tiesmuka ir formalu, tad pasitelkiant jau minėtų literatūros tyrinėtojų rašytinę išmintį bei paties poeto liudijimus, šiame tekste bus pabandyta kiek dėmesingiau peržvelgti kūrėjo kelią, kurio gairėmis yra ir bus jo išleistos poezijos knygos.

Jonas Strielkūnas debiutavo eilėraščių knyga „Raudoni šermukšniai“ 1966 m. „Pirmosios knygos“ serijos applanke kartu su poetu Sigitu Geda (rink. „Pėdos“) bei prozininkais Eugenijum Ignatavičium, Leonidu Jacinevičium, Saulium Šalteniu, Bite Vilimaite. XX a. septintojo dešimtmečio literatūrinis kontekstas nebuvo itin

palankus kūrėjui, vis dar ieškančiam savęs, savojo balso. Pasitikusieji tų metų poezijos knygas spaudoje, tarkim, Algimantas Baltakis, akcentuoja poetų debiutantų kūrybos skirtumus, ir S. Gedos pasirodymas yra gerokai matomesnis, ryškesnis.

J. Strielkūno pirmosios knygos eilėraštis ir priklauso tradicinei lietuvių lyrikai, jos pasaulėjautai, yra šalia žemės, tuo pat metu bando koku nors būdu atitrūkti, angažuotis socialumui, bet tame daug dirbtinumo, nesuskambančio žodžio, galbūt netgi bandymo šokiruoti. Po daugiau nei dvidešimties metų Irena Slavinskaitė šiam poetui skirtoje monografijoje, kalbėdama apie „Raudonus šermukšnius“, konstatuos: „[i]sikomponuoti į lietuvių poezijos savimonę, kai joje vyravo socialinio eilėraščio publicistinis retorinis kultas (...), J. Strielkūnui buvo nepaprastai sunku.“ (Irena Slavinskaitė. Jono Strielkūno kūryba, Vilnius: Vaga, 1990, p. 6.)

Tad Jono Strielkūno debiutinė knyga pasitinkama pakankamai rezervuotai. Pats poetas irgi nelabai tą pirmąją knygelę mėgo, tai matyti ir iš nedidelio į vėlesnes rinktines įėjusių eilėraščių skaičiaus. Tačiau vis dėlto jei tokie eilėraščiai kaip „Tą naktį sukosi žvaigždynai“, „Ta šalis“, „Po šiaurišku dangum“ nebūtų patekę į Jono Strielkūno rinktinę, jo kūrybos dėlionė stokatų tam tikrų svarbių dalelių. Tarkim, ketureilio iš daugelio pastebėto ir išgirsto eilėraščio „Tą naktį“ nesupainiotum su niekuo: „*Ta šalis kur susitinka vėjai keturi. / Ne grumtynėms – pašnekesiui pievoj. / Ta šalis, kurios tu neturi, / Taip, kaip neturi namų ir dievo.*“

Žinoma, daug dalykų išsisprendė, kai ant Nepriklausomybės slenksčio buvo išleista Jono Strielkūno „Pirmoji meilės knyga“ su paantrašte „lyrinis dienoraštis“, iš kurios nemenkas pluoštas eilių pateko ir į jo paties sudarytą dvitomį, ir į šią rinktinę. Vabalninke, Biržuose, Panevėžyje ir kitur rašyti ankstyvosios jaunystės eilėraščiai

atveria tai, ko 1966 m. leistos pirmosios knygos vertintojai pastebėti negalėjo, būtent lyriškąją kūrybos pusę – dainingos intonacijos, kai kurių literatūrologų teigimu, ir romansinės tonacijos eilėraščio atgimimas priartina poetą prie kitų Aukštaitijos lyrikų tradicijos – Jono Aisčio, Antano Miškinio, Pauliaus Širvio. Su pastaruoju kūrėju Jonas Strielkūnas artimai susisaistęs, tai liudija ne tik keletas dedikuotų eilėraščių, bet ir gyvenimiškos patirtys, teko dalytis viena pastoge. Šioje knygelėje veriasi ir pakankamai platus filologinis kontekstas – aliuzijos į ankstyvųjų civilizacijų (Egiptas, Atlantida) simbolius, reflektuojami bibliniai (Nojus), antikiniai (Neronas) ir amžinojo siužeto (Faustas, Mefistas) personažai. Yra ir gerokai vėliau suvėsėsiančių paradokso, gal net ironijos želmenų poetiniame tekste, kaip antai eilėraščio „Prie stulpo“ pabaiga: *„Gaila buvo praėjusių metų, / Neįvykdytų siekių šventų. / O praeiviai taip rymant pamatė / Ir pasakė: Iš kur tiek girtų!..“*

Tad „dienoraštiški jaunystės eilėraščiai“, kaip tas eiles vadina ir V. Daujotytė, praplečia, papildo Strielkūno kūrybą naujais kontekstais ir leidžia jį įvardyti dviejų pirmųjų knygų poetu.

Turbūt toks dvigubas kūrybinis ar leidybinis gyvenimas (kurį skaitytojas įvertinti galėjo tik po 1990-ųjų) lėmė, kad Strielkūnas debiutuodamas neatsiskleidė visa talento jėga, tačiau jo poetinis kelias nuo antrosios knygos keičia kryptį, tampa vis labiau savitesnis, kinta ir jo kūrybos recepcija.

Praėjus penketui metų po „Raudonų šermukšnių“ laidos, 1971-aisiais, išleistas eilėraščių rinkinys „Vėjas rugiuos“ kritikos sutiktas kaip kitoks, nuo publicistinės retorikos atsitraukęs link tradiciškesnės, pomaironinės poetinės kalbėjimo linijos. Daugiau istorinės potekstės, mažiau tiesmukos socialinės tematikos. Ir iš tiesų, tokie vėliau programiniai tapę eilėraščiai kaip „Lietuva“,

„Po beržais“, eilių ciklas „Tėvynė“ liudijo poetą vis geriau įvaldant klasikinės formos eilėraštį bei įtraukiant į savo poetiką baladinio pasakojimo gijas. Vito Areškos pastebėjimu, „J. Strielkūnas klasikinės tradicijos harmoningą aiškumą, tradicinės leksikos grynumą, strofas ir eilėraščio tvirtą ir apibrėžtą erdvę pritaikė komplikuotam dabartinio žmogaus vidaus pasauliui išreikšti, jo dramatiškam likimui pavaizduoti“. (Vitas Areška. Lietuvių tarybinė lyrika, Vilnius: Vaga, 1983, p. 436.) Kalbėdamas apie eilėraščių rinkinį „Vėjas rugiuose“, V. Areška pavadino jį eleginiu ir tradicišku. Kiti literatūrologai, pavyzdžiui, Kęstutis Nastopka, papildo šiuos žanrinius vertinimus, paminėdamas labiau atsiskleidžiantį istorinį motyvą, praeities sudramatinimą. Tokie yra eilėraščiai „Gelažiai“, „Neringos prieangy“ ir kt.

Pasak tyrinėtojo, „J. Strielkūnas moka priartinti praeitį įsimenančiu literatūriniu siužetu“ (Kęstutis Nastopka. Išsprūstanti prasmė, Vilnius: Vaga, 1991, p. 90). Yra knygoje „Vėjas rugiuose“ ir kitų „literatūriškų“ priartinimų, pavyzdžiui, poeto Vytauto Mačernio gyvenimo istorijos sudabartinimą liudijantis ketureilis iš kūrinio „1944-ųjų vasara Žemaitijoje“: *„O žolei prie jūros dainuoti nelinkma: / Vėl Žilvino kraujas – legendų aitrumas... / Vėl dunda patrankos. Prie stalo palinksta / Dar gyvas Mačernis. Užsidega krūmas...“*

1978-aisiais išleistas ne mažiau įsimintinas ir įvairiais apdovanojimais apibertas J. Strielkūno rinkinys „Varpo kėlimas“, kurį kritika lydi pasigėrėjimo kupina leksika. Trečiąją poeto knygą pasitikdamas, prieš daugiau nei dešimtmetį kartu debiutavęs Sigitas Geda įžvelgia daug teigiamybių, lyginant su praėjusiais rinkiniais. Anot recenzento, J. Strielkūno eilėraščiai tampa vientisesni – ir turinio, ir formos aspektu. Ypač išgiria pastarąjį: „Kai kas ankstesnėj jo lyrikoj pasirodė buitiška, proziška. Stigo ugnies, poetinės muzikos ar

tonų skaidrumo, vieningos harmonijos jausmo. (...) „Varpo kėlime“ grakštūs ketureiliai, niuansuotos jų plokštės natūraliai gula į vieningą harmoniją. Kompozicija: nelyg susikryžiuojantys veidrožiai, kurių vienas apšviečia kitą.“ (Sigitas Geda. Ežys ir Grigo ratai, Vilnius: Vaga, 1989, p. 145.)

Bet, žinoma, ne vien kompozicija, ne vien „ketureilis kaip poezijos tvirtovė“ vertinga šioje knygoje.

Kaip savitas poeto balsas, įsisąmonintas teminis leitmotyvas šios knygos eilėraščiuose minimi kūryba, meno tiesa. Literatūros tyrinėtojas K. Nastopka, kalbėdamas apie leidinyje esančią eilėraščių poemą „Naktiniai sodai“, tai įvardija kaip su negalia ir neviltim besiginčijantį kūrybos balsą. Štai paskutinis ketureilis iš tos 9-osios poemos dalies: „*Kas kartą atpildas arčiau...*“ / „*Sutiki jį širdim ramia...*“ / „*Kas pasakys, kodėl kenčiau?..*“ / „*Tikėk žeme... Tikėk žeme...*“ Vėliau, 2002-aisiais, ši poema netgi išleista atskira knygele.

Pasak literatūrologės V. Daujotytės, „pastovesnę reikšmę J. Strielkūnas ima įgyti antrąja („Vėjas rugiuos“) ir dar labiau trečiaja („Varpo kėlimas“) knyga“ (Viktorija Daujotytė. Gyvenimas prie turgaus, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2008, p. 21). Jonas Strielkūnas, lyginant su S. Gedos kūrybinėmis trajektorijomis, „perėmė nuosaikesnę, istoriškai poavangardinę moderniųjų neoromantikų liniją; kelią, labiau tą, kuriuo ėjo Alfonsas Maldonis“ (*ibid.*, p. 21).

Jau anksčiau šiame straipsnyje paminėtų prieškary rašiusių poetų-pirmtakų, dariusių įtaką, pavardžių turbūt neverta minėti, tačiau prasminga atkreipti dėmesį, kad kūrybinės giminytės ryšiai su tais poetais – jau atviri ir nebeutrūks visą likusį gyvenimą.

Pavyzdžiui, 1982 m. išleistame poezijos rinkinyje „Po tylinčiom žvaigždėm“, eilėraštyje „Tik vienasyk“ galima įžvelgti savaip trans-

formuojamą romantikų ir neoromantikų tradicijoje dažnai pasirodančią laikinumo ir amžinybės priešpriešą, tačiau ji perkuriama taip meistriškai, kad tokių aliuzijų, pretenduojančių į intertekstą, norisi daugiau: „*Ažuolų užimas, / Žaibas debesų / Kaip širdies plyšimas / Tau tik vienasyk.*“

Literatūros kritikas ir redaktorius V. Sventickas, daug sykių ruošęs ir palydėjęs J. Strielkūno eilėraščių rinkinius, kalbėdamas apie pirmųjų poeto dvidešimties kūrybos metų kontekstą, prieš cituodamas eilėraštinę „Po tylinčiom žvaigždėm“, ištaria: „poetinis žodis, paniekinęs originalumo varžybas, tęsia pirmtakų žygį, atsiremia į tradicijos petį“ (Valentinas Sventickas. Laisvė kurti ir laisvė turėti, Vilnius: Mūsų knyga, 1998, p. 198).

Lietuvių literatūros enciklopedijoje esančiame Ritos Tūtlytės straipsnyje, skirtame J. Strielkūnui, knygų „Varpo kėlimas“ ir „Po tylinčiom žvaigždėm“ parašymo laikmetis įvardijamas taip: „poetas kalba apie asmeniškai svarbių akimirkų pracinamybę, elegiškaai atsisveikina su agrarine kultūra ir „artojų žemės“ paveikslais, itin dėmesingas tėvynės istorijai. Jono Strielkūno poetinės pasaulėjautos pagrindas – laiko tėkmė ir laiko reliatyvumas. Į reiškinius žiūrima praradimų aspektu, akcentuojamas istorijos ir žmogaus likimo iracionalumas.“ (Lietuvių literatūros enciklopedija, Rita Tūtlytė, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2001, p. 472.)

Taip pat derėtų paminėti, kad aštuntojo dešimtmečio pabaigoje–devintojo dešimtmečio pradžioje Jonas Strielkūnas intensyviai vertė poeziją iš rusų kalbos. Jo dėka lietuvių kalba yra rusų poetų N. Nekrasovo, F. Tiutčevo A. Feto, A. Achmatovos poezijos. Ta vertimų įtaka bent jau kai kuriems tyrinėtojams pakankamai aiškiai regima (plg., R. Tūtlytė apie J. Strielkūną „Lietuvių literatūros enciklopedijoje“). Tokios bendrystės, kaip ir giminystės su

lietuvių neoromantikais, poetas nesikrato. Pats viename interviu apie vertimo įtakas yra sakęs: „Kartais gal ir atskamba iš vertimo. Kai Fiodorą Tiutčevą verčiau, kažkas iš jo liko, galbūt vienas kitas motyvas. Tiesa, ne visada atseki, kur, kas, kada pasikartoja. (...) vartau savo senus rankraščius ir tiesiog nežinau, ar ten mano, ar vertimo eilutės. Po keliasdešimties metų sunku prisiminti.“ (Jonas Strielkūnas: „Gyvendavome literatūra“: interviu. „Literatūra ir menas“, 2009 03 20.)

Jau minėtame „Lietuvių literatūros enciklopedijos“ straipsnyje teigiama: „Nuo rinkinio „Lapkričio medis“ (1985) daugėja įtampos, už šių žanrų kanono išeinančio dramatizmo, ironijos, dviasią triuškinančio skepsio. Įsitvirtina paradoksas, netikėti minties ir vaizdo posūkiai.“ (*ibid.*, p. 472.) Tokioms įžvalgoms pritartų ir literatūros kritikas Valentinas Sventickas, sakydamas, kad Jono Strielkūno „eilėraščiuose piešiama svajonė yra dramatiško veiksmo pradžia. Piešiama ji gražiai, skamba pakilūs žodžiai, bet tolydžio juos pradeda dengti dvejonų, tariamybių šešėliai. Iš iliuzijų padangės poetas leidžiasi žemėn. Teisingiau būtų sakyti taip: kyla į tikrumo lygmenį. (...) Ciklas „Trys pokalbiai su siela“ šią problematiką apgaubia“. (Valentinas Sventickas. Laisvė kurti ir laisvė turėti, Vilnius: Mūsų knyga, 1998, p. 201.)

Įdomu, kad paties J. Strielkūno sudarytame dvitomyje „Lyrika“ skyrių, kuriame sudėti rinktiniai 1975–1985 m. eilėraščiai, pavadinu „Pelėda kamine“ – diptiko iš „Lapkričio medis“ pavadinimu. Štai ir to kūrinio antrosios dalies pabaiga: „*Bet išgalvotos juk – ar ne? – / Tos visos dramos. / Tai tik pelėda kamine. / Miegokit ramūs.*“

Dešimtasias dešimtmetis Jono Strielkūno kūrybiniame kelyje žymėtas intensyviai leidžiamomis eilėraščių knygomis. Tarp 1990 ir 2000 m. išleisti penki poezijos rinkiniai, viena rinktinė. 1996 m.

poetui įteikiama Nacionalinė kultūros ir meno premija. Galbūt tas skaitlingumas sukėlė kritikos svarstymus apie pasikartojimo reikšmę poeto kūryboje: „Šis poetas turi unikalų lyg ir tų pačių dalykų ar faktų pakartotinį išgyvenimą. Tas pats dvasinės energijos branduolys, dažniausiai susijęs su patirta žemdirbių kultūra, su vaikystės įspūdžiais, pervedamas vis į kitokius kontekstus, įgyja kitą nuotaiką.“ (Viktorija Daujotytė. Naujausioji lietuvių literatūra, 1988–2000, Vilnius: Alma littera, 2003, p. 87.)

1990 m. pasirodo J. Strielkūno eilėraščių rinkinys „Tamsūs buvo žiedai“. Būtent šio eilėraščio atitariančioji eilutė – „Žemė buvo šviesi“ – tapo šių metų rinktinės pavadinimu. V. Daujotytė yra įvardijusi J. Strielkūną kaip žemės poetą. Aptardama šią knygą, teigia: „rinkinio struktūros vidinė spyruoklė įtempta, tarp praeinančio ir amžino, tarp šviesos ir tamsos, tarp griovimo ir kūrimo – saugojimo.“ (Viktorija Daujotytė. Gyvenimas prie turgaus, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2008, p. 250.)

Literatūros kritikas Valentinas Sventickas kalba apie pasikeitusią literato, kūrėjo situaciją. Iš esmės pasikeitusi padėtis sudaro kitokias sąlygas J. Strielkūno kūrybai, kuri anksčiau gulinėjo stalčiuose. Šalia straipsnio pradžioje jau minėtų jaunystės „dienoraštinių“ eilėraščių viešinimo, atsiranda galimybė laisvai publikuoti ir kitus, anksčiau atidėtus: „Nėra abejonės, kad sovietmečiu leistose knygose savo liūdnąsias godas J. Strielkūnas turėjo slopinti ir dozuoti. (...) Vis dėlto nemažai atidėtų tekstų bus susikaupę. Man rodos, nemažas jų pluoštas sulaukė savo valandos 1990-aisiais, rinkinyje „Tamsūs buvo žiedai“.“ (Valentinas Sventickas. Laisvė kurti ir laisvė turėti, Vilnius: Mūsų knyga, 1998, p. 203.)

Pasak literatūros tyrinėtojos V. Daujotytės, nuo šios knygos „prasideda ryškesnė visuomeninės ironijos gaida, kuri išliks ir vėlesniu-

se rinkiniuose (...)“ (Viktorija Daujotytė. Gyvenimas prie turgaus, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2008, p. 235). Čia ver-
ta paminėti ir J. Strielkūno gebėjimus kurti šmaikščius, ironiškus,
estetiškai žaismingus eilėraščius. Tarp minėtinų – ciklas „Juokdario
dainelės“, citata iš „Dainelės apie nuotaką“: „*Šitaip išveža papjauti /*
Avį kvailę. / Bet vis tiek nereikia bliauti, / Mano meile.“

Eilėraščių rinkiniai „Trečias brolis“ (1993) ir „Žirgo maudymas“
(1995) sudaro savotišką diptiką, teigiama V. Daujotytės mono-
grafijoje apie J. Strielkūną: „Pagrindinė ašis – stiprėjantis skepsis
tikrovės atžvilgiu, vidinės askezės kaip savidisciplinos formavimas,
išsaugant pastovią atogrąžą į *tą laiką ir tą erdvę*“ (*ibid.*, p. 235). Yra
nemažai bibliniais motyvais parašytų eilėraščių.

Štai eilėraščio „Trečias brolis“, suteikusio pavadinimą ir knygai,
pabaiga, turbūt liudijanti ir tą minėtą skepsį: „*Aš ne su tais, kuriuos*
pasaulis myli, / Ne iš karalių, ne iš kankinių. / Ir nebylė manoji siela
tyli / Tarp rėkiančių šventųjų ir velnių.“

Intensyviojo XX amžiaus pabaigos laikotarpio rezultatas: dar dvi
pamečiui išėjusios J. Strielkūno poezijos knygos: 1998 m. išleis-
ta „Tamsos varpai, šviesos varpai“, o 1999-aisiais – „Einu namo“. Pirmasis rinkinys išsiskiria griežta struktūra, ypač skyrius „Būties
aštuoneiliai“. Šioje knygoje yra vienas labiausiai žinomų poeto ei-
lėraščių „To neturi jauni“. Štai keturios jo eilutės: „*To neturi jauni:*
begalinės miglos rudeninės, / Kai šešėliai pavirsta ir medžiai, ir žmo-
nės visi. / To neturi jauni: prarastos ir ieškotos tėvynės, / Tos, kuri ir
išaušus tau vis tiek neatrodo šviesi.“

Literatūros kritikas V. Sventickas, kalbėdamas apie to laikotarpio
J. Strielkūno eilėraščius, poskyryje „Šiandien“ rašo: „Būk įdomus
skaitančiam, savaip, išpūdingai ir gražiai pasakok, intriguok, ne-
bėk nuo paprastumų – kalbėk apie savo ir kitų likimus, gaudų,

tragišką ir juokingą jų būvį, įgudusia meistro ranka piešk atpažįstamus gyvenimo vaizdus, ir jie patys prabils apie tai, kas nepažinta.“ (Valentinas Sventickas. Laisvė kurti ir laisvė turėti, Vilnius: Mūsų knyga, 1998, p. 203.) Ko gero, puikiausi patarimai jaunam poetui, jei klausytųsi.

Rinkinys „Einu namo“ turi patikslinimą-paantraštę: „Lemties ir meilės dainos“. V. Daujotytė pasiūlo paties autoriaus paaiškinimą: „Kodėl daina? Todėl, kad nuo lopšio iki karsto lydi dainos, o ir visas gyvenimas – lyg viena ilga daina (arba rauda).“ (Viktorija Daujotytė. Gyvenimas prie turgaus, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2008, p. 279.)

Derėtų paminėti, kad J. Strielkūnas yra išleidęs ir poezijos vaikams – 2001 m. išleista knygelė „Iš vieversio žemės: eilėraščiai Julijai, Povilui, Kostui ir kitiems geriems vaikams“. Tais pačiais metais išėjo ir poeto poezijos rinktinė „Praėjęs amžius“.

2003 m. skaitytoją pasiekė eilėraščių knyga „Ligi dvyliktos“. „Baladiškai suintensyvinta kalba“, „svarbiausia lieka tapatybė, tapatybės patvirtinimas“, „vis stiprėjančios gilios nakties, vidurnakčio jausenos poetas“, „autocitatos, jų refleksijos, *paaiškinimai*, dialoginės situacijos“, „kalba seka jausenos pėdsakais“ – tai vis vienos iš įdėmiausių J. Strielkūno skaitytojų – literatūrologės V. Daujotytės (kitas atidusis lydėtojas raštu yra literatūros kritikas V. Sventickas) apibūdinimai ir įspūdžiai skaitant šį rinkinį. Po jo sekė jau minėta 2009 m. paties poeto sudaryta dviejų tomų poezijos rinktinė, kurios struktūra ir tapo pagrindu šiai knygai. Iš neįėjusių į rinkinius vėlyvųjų kūrinių įtraukta keliolika eilėraščių, tarp kurių gal labiausiai išsiskiria keturių dalių eilėraščių ciklas „Requiem Elenai“, dedikuotas kraštietei poetei Elenai Mezginaitei, ir diptikas „Autobiografijos variantai“, kurį sudaro poeto siūlomi

„Šviesesnis“ ir „Tamsesnis“ eilėraščiai. Kokia atmaina mielesnė skaitytojui, tepasirenka pats.

Straipsnio pradžioje cituotas J. Strielkūno sakinytis iš pratarmės „Lyrikai“ – „Sunkiausia, žinoma, atrinkti“ – turi tęsinį, su kuriuo norisi tapatintis ir šio straipsnio autoriui: „Gyvenimas – vienas. Jo nei pakeisi, nei pataisysi. Taigi beveik nieko nekeičiau ir netaisiau.“

Ir pabaigai – paskutinis poeto ketureilis iš jo eilėraščio „Koheleto motyvais“, rašytas poezijos tvirtovėje 2001-aisiais:

„Niekis turtas, niekis skurdas, / Niekis ir knyga. / Viskas – rūkas ir absurdas, / Viskas – pabaiga.“

ANTANAS ŠIMKUS

SVEČIAS

Ten prietemoj atvertos durys,
Už jų – mirgėjimas žvaigždžių
Ir kiemo klevas žemažiūris –
Varguolis, paverstas medžiu.

Ten krosnyje ugnelė dega,
Tačiau nė dvasios nematyt.
Tiktai šešėlis briedžio rago
Nutįsta svečio pasitikt.

Iėjęs svečias nealsuoja,
Tiktai pasisuka lėtai
Ten, kur tamsioj kertėj dulsvuoja
Seni vestuviniai žiedai.

Ir laukia jis, palenkęs veidą,
Kol viską laikas užgesins.
O virš trobų per naktį skraido
Paklydęs baltas debesis.

1971.X.1

1

Kada dienų man buvo likę
Nei daug, nei maža – tiek, kiek bus, –
Ir vėl, jau nebe pirmą sykį,
Aš apžvelgiau trobos kampus,

Kur vis taip pat į aslą tuščią
Spoksojo lubos ir langai.
„Ar nieko naujo nebebus čia?“ –
Galvojau prieblandoje ilgai.

O kai visai pavargo protas,
Tasai nukaršęs pėdsekys,
Atėjo vakaras kuprotas,
Lazda išdūrė man akis.

Bet, įsitvėręs pirkios sienų,
Slinkau prie durų – ir tada
Staiga išvydau mėnesieną
Dar neregėtame sode.

1973. VIII. 25

Aš gyvenau pasauly vienas.
Ir buvo vakarais nyku.
Ir lėkė vėjas per blakstienas
Lyg raitelių vora mišku.

Aukšti namai – tarytum uolos
Dykynėj – gąsdino mane.
Tamsių palėpių radiolos
Vilijo muzika švelnia

Nelyg sirenos Odisėją:
Užmik, pamirški, kur gimei...
Virš miesto debesys tamsėjo
Ir spjaudė ugnį slibinai.

Ir ašėjau namo per audrą
Pro tuos stulpus akmeninius,
Kur niekam nieko nebeskauda,
Pro tuos vartus geležinius,

Kur karštas brolių kraujas tiško,
Minia rauduoja kaip giria.
...O raiteliai, prajoję mišką,
Visi nuskendo ežere.

1992. V.9–1992. V.12